

PROKURATURA ORGANLARINING QONUNIYLIKNI TA'MINLASHDAGI O'RNI VA AHAMIYATI

Qodiraliyeva Ijobat Bahromjonovna

Namangan Davlat Universiteti, Yuridik fakulteti o'qituvchisi.

Mahmudjonov Azizxo'ja Xurshidbek o'g'li

Mirzarahimova Marvaroy Dilmurodjon qizi

Namangan Davlat Universiteti, Yuridik fakulteti 1-kurs talabalari.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17965523>

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada prokuratura organlarining qonuniylikni ta'minlashdagi o'rni, vazifalari hamda huquqiy asoslari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi.

Qonun ustuvorligini ta'minlash, fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilishda prokuratura organlari alohida o'rin egallaydi. Maqolada prokuror nazoratining mohiyati, uning davlat organlari faoliyatidagi ahamiyati, shuningdek, huquqbuzarliklarning oldini olishdagi roli yoritilgan.

Kalit so'zlar: Prokuratura, Qonuniylik, Prokuror nazorati, Huquqiy davlat, Davlat organlari, Huquqbuzarlik, Qonun ustuvorligi.

Аннотация. В данной научной статье с научно-теоретической точки зрения анализируются роль, задачи и правовые основы деятельности органов прокуратуры в обеспечении законности. Органы прокуратуры занимают особое место в обеспечении верховенства закона, защите прав и свобод граждан. В статье раскрывается сущность прокурорского надзора, его значение в деятельности государственных органов, а также его роль в предупреждении правонарушений.

Ключевые слова: Прокуратура, Законность, Прокурорский надзор, Правовое государство, Государственные органы, Правонарушение, Верховенство закона.

Annotation. This scientific article examines, from a theoretical perspective, the role, functions, and legal foundations of prosecutorial bodies in ensuring legality. Prosecutorial authorities occupy a special place in upholding the rule of law and protecting the rights and freedoms of citizens. The article highlights the essence of prosecutorial supervision, its significance in the activities of state bodies, as well as its role in the prevention of legal violations.

Keywords: Prosecutor's office (prosecutorial authorities), Legality, Prosecutorial supervision, Rule-of-law state (legal state), State bodies, Legal violation (offence), Rule of law.

Prokuratura organlari davlat boshqaruvi tizimining muhim institutlaridan biri bo'lib, qonuniylikni ta'minlashning asosiy mexanizmlaridan hisoblanadi. Huquqiy davlat tamoyillariga ko'ra, barcha davlat organlari, mansabdor shaxslar va fuqarolar qonunlar oldida teng bo'lishi lozim, qonunlar esa bevosita va bir xilda bajarilishi zarur.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 15-moddasida Konstitutsiyaning oliy kuchga ega ekanligi va yagona huquqiy makon asosini tashkil etishi belgilangan, bu esa qonun ustuvorligining mustahkam poydevorini yaratadi.

Prokuratura tizimi yuqoridagi prinsiplarni amalga oshirishda strategik ahamiyatga ega bo'lib, qonunlar ijrosi ustidan nazoratni olib boradi va fuqarolarning huquq hamda erkinliklarini himoya qiladi. U O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 143-moddasiga muvofiq, qonunlarning to'g'ri va bir xilda bajarilishini bosh prokuror va unga bo'ysunuvchi prokurorlar tomonidan amalga oshiriladigan nazorat orqali ta'minlashga mas'uldir. [1]

Shuning uchun prokuratura faoliyati davlat va jamiyat hayotida qonuniylikni mustahkamlash, qonun hujjatlarining ijrosi ustidan samarali nazoratni tashkil etish va inson huquqlarini himoya qilishda markaziy rol o'ynaydi. Prokuratura faoliyati nafaqat jinoyatlarni aniqlashga qaratilgan bo'lib, balki qonuniylikni mustahkamlash va huquqbuzarliklarning oldini olish bo'yicha kompleks yondashuvni talab qiladi.

Prokuratura organlarining huquqiy maqomi O'zbekiston Konstitutsiyasi hamda "Prokuratura to'g'risida"gi qonun asosida belgilanadi. Konstitutsiyaning 143-moddasida prokuratura tizimi qonunlarning to'g'ri va bir xilda ijro etilishini nazorat qilish vakolatiga ega ekanligi aniq ko'rsatib o'tilgan. Bu nazorat turi davlat boshqaruvi organlari, ichki ishlar organlari, sudlar va boshqa idoralar faoliyatiga ham taalluqlidir.

"Prokuratura to'g'risida"gi qonunning 2-moddasida prokuraturaning asosiy vazifalari sifatida qonun ustuvorligini ta'minlash, qonuniylikni mustahkamlash, fuqarolarning huquq va erkinliklarini, jamiyat va davlatning qonun bilan qo'riqlanadigan manfaatlarini himoya qilish, shuningdek huquqbuzarliklarning oldini olish va profilaktika qilish belgilangan. [2]

Prokuror nazorati — bu davlat nomidan maxsus vakolatga ega prokurorlar tomonidan qonuniylikni ta'minlashga qaratilgan faoliyatdir. Nazorat doirasiga quyidagilar kiradi: qonunchilik hujjatlari ijrosi ustidan umumiy nazorat, jinoyatchilikni oldini olish, sud tizimida qonunlarning to'g'ri qo'llanishi, hamda shaxslar jabrdiydalari huquqlarining himoyasi.

Shuningdek, prokurorlar davlat organlari va mansabdor shaxslarning faoliyatida qonunga zid holatlarni aniqlash va bartaraf etish bo'yicha choralar ko'radi, jinoyat ishlari bo'yicha tergov ishlarini nazorat qiladi hamda sud jarayonlarida davlat ayblovini qo'llab-quvvatlash orqali adolatli sudlovni ta'minlashga yordam beradi. [3]

Prokuratura organlari qonuniylikni ta'minlashda nafaqat nazorat organi sifatida, balki qonun ustuvorligini mustahkamlovchi institut sifatida ajralib turadi. Ular jamiyatda huquqiy tartibni saqlash, davlat manfaatlarini himoya qilish va fuqaro huquqlarini himoya qilish orqali huquqiy davlat barpo etish jarayonida muhim rol o'ynaydi.

Misol uchun, O'zbekiston prokuraturasi tomonidan oxirgi yillarda qonuniylikni ta'minlash bo'yicha yuz minglab prokuror hujjatlari qo'llanilgan, korrupsiya va boshqa huquqbuzarlik holatlarini aniqlash bo'yicha sezilarli ishlar amalga oshirilganligi e'lon qilingan.

Bu prokuratura organlarining davlat va jamiyat hayotida qonuniy tartibni saqlash bo'yicha faol rolini ko'rsatadi. [4]

Zamonaviy davrda prokuratura faoliyatining samaradorligini oshirish uchun bir qator yangi yondashuvlar tatbiq etilishi lozim. Jumladan:

1. Raqamli monitoring tizimlari va axborot texnologiyalari. Prokuratura organlari tomonidan huquqbuzarliklarni aniqlash va nazorat qilish jarayonida zamonaviy IT vositalaridan foydalanish faoliyat samaradorligini oshiradi. Bu jinoyatlarni tez aniqlash, korrupsiyaga qarshi kurash va fuqarolarning murojaatlarini tezkorlik bilan ko'rib chiqishda muhimdir.

2. Kasbiy malaka va malaka oshirish tizimi. Prokurorlarning muntazam kasbiy tayyorgarligi, seminar va treninglarda ishtirok etishi ularning nazorat sifatini oshirish va huquqbuzarliklarni samarali bartaraf etishda katta rol o'ynaydi.

3. Jamoatchilik va ommaviy axborot vositalari bilan hamkorlik. Prokuratura faoliyatini ochiqlik va shaffoflik tamoyillari asosida olib borish jamiyatda qonun ustuvorligini mustahkamlashga, fuqarolarda huquqiy ongini oshirishga xizmat qiladi. Ommaviy axborot vositalari orqali amalga oshiriladigan monitoring va xabardorlik tizimi prokuratura organlarining ijobiy imijini shakllantiradi. [5]

Xalqaro yuridik tajribada prokuratura organlari mustaqil va markazlashgan tizim sifatida faoliyat yuritadi. Ular jinoyat ishlari bo'yicha nafaqat tergovda, balki profilaktika va nazorat jarayonlarida ham ishtirok etadi. Shu tajriba O'zbekiston prokuratura tizimini yanada samarali qilish, huquqbuzarliklarning oldini olish va davlat organlari faoliyatida qonuniylikni oshirish bo'yicha yangi mexanizmlar yaratishda qo'llanilishi mumkin.

Prokuratura organlari faoliyati fuqarolarda huquqiy ongni shakllantirishga ham xizmat qiladi. Prokuror nazorati orqali davlat organlari faoliyatida qonuniylikni ta'minlash, qonuniy hujjatlarni amalga oshirish va jinoyatlarni oldini olish, jamiyatda adolat va huquqiy tartibni mustahkamlash imkonini beradi. Shu yo'l bilan prokuratura faoliyati fuqarolar va davlat o'rtasida huquqiy barqarorlikni yaratadi. [6]

Shaxsiy fikrimcha, prokuratura faoliyatini yanada samarali qilish uchun zamonaviy raqamli monitoring tizimlari tatbiq etilishi va prokurorlarning kasbiy malakasini muntazam oshirib borish lozim. Shu bilan birga, prokuratura faoliyatini ommaviy axborot vositalari va jamoatchilik bilan yaqin hamkorlikda amalga oshirish orqali qonun ustuvorligini mustahkamlash va fuqarolarda huquqiy ongni oshirish imkoniyati kengayadi. Menimcha, bu choralar prokuratura organlarining jamiyatdagi obro'-e'tiborini oshiradi va huquqbuzarliklarning oldini olishda yanada samarali natijalar beradi.

Xulosa qilib aytganda, prokuratura organlari qonuniylikni ta'minlashda, fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilishda hamda huquqbuzarliklarning oldini olishda davlat tizimining markaziy institutlaridan biri hisoblanadi. Ular davlat organlari va mansabdor shaxslar faoliyatini qonunchilikka muvofiq nazorat qiladi, jinoyatchilik va boshqa huquqbuzarliklarni aniqlash hamda bartaraf etish choralari ko'radi. Shu bilan birga, prokuror nazorati fuqarolarda huquqiy ongni shakllantirish, jamiyatda adolat va tartibni mustahkamlashda ham muhim ahamiyatga ega.

Zamonaviy sharoitda prokuratura faoliyatini yanada samarali qilish uchun raqamli monitoring tizimlari va axborot texnologiyalaridan foydalanish, prokurorlarning kasbiy malakasini oshirish hamda jamoatchilik bilan yaqin hamkorlikni yo'lga qo'yish zarur. Bu chora-tadbirlar qonun ustuvorligini mustahkamlashga, huquqiy davlat prinsiplarini barqaror amalga oshirishga va huquqbuzarliklarning oldini olishda sezilarli natija beradi. Shu sababli, prokuratura organlari nafaqat nazorat organi, balki qonuniylikni saqlash va jamiyatdagi barqaror huquqiy tartibni ta'minlovchi asosiy institut sifatida qaraladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. 30.04.2023. www.lex.uz
2. "Prokuratura to'g'risida"gi qonun. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari, 1994.
3. "Prokuratura va qonun ustuvorligi". www.Xabar.uz, 2022.
4. "Qonuniylikni ta'minlashda davlat organlarining va jamoatchilik ishtiroki". www.Yuz.uz, 2021
5. www.oriens.uz
6. www.inlibrary.uz